

Negatív spirálban vagyunk

Rónaszékiné Keresztes Monika miniszteri biztos legutóbbi lapszámunkban azt nyilatkozta, hogy a művészetoktatás várhatóan komolyabb hangsúlyt kap a készülő Nemzeti Alaptantervben. Tóth Péter zeneszerző, a Szegedi Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Karának dékánhelyettese arról beszélt, milyen kihívásokkal kell szembenéznie a felsőoktatásban érintett zenészeknek, illetve, hogy mi történik mindeközben az egyetemeken.

■ Ön 2011 óta a Szegedi Egyetemen dolgozik. Hogy látja a művészeti képzés helyzetét ebben az intézményben?

– Kezdem azzal, hogy ott, ahol a tudományegyetemen belül működnek művészeti karok – mint Győrben, Debrecenben, Szegeden, Pécsen is –, ott a szakterület megítélése már egyetemen belül is kétséges, hiszen nehéz ebbe a profilba beilleszteni egy művészeti kart. Amíg nem tudjuk elfogadtatni, hogy a művészet nem a tudomány alárendeltje, hanem az élet éppolyan fontos és értékes ága, addig ez probléma lesz. A művészekről publikációs listákat és idézettségi mutatókat várnak; ezekben mi mindig le fogunk maradni. A vezetők gyakran megkapják a kritikát: a művészeti karokon nincs megfelelő mértékű tudományos tevékenység. Ez valóban így van, a művészet nem tudomány, soha nem is ez volt a lényege. Ha valahol nagy nehezen elfogadják a sajátosságait, akkor sem szeretik, mert nem tudnak vele

mit kezdeni. A nemzetközi rangsorokban egy művészeti kar nem emeli az egyetem rangját.

■ Milyen területen lenne a legnagyobb szükség a változásokra?

– A legégetőbb problémánk az osztatlan tanárképzés finanszírozása. A zenetanárok képzését az általános tanárképzés igényeinek megfelelően támogatják, ami azt jelenti, hogy az Állam ugyanannyit szán egy hegedűtanár kiképzésére, mint egy földrajztanáréra. Ez így nem felel meg a képzés tényleges tartalma által gerjesztett anyagi elvárásoknak, hiszen mi művészeket nevelünk ki, akik még pluszban pedagógiai tárgyakat is tanulnak. Könnyű belátni, hogy a képzés jóval drágább, mint az MA esetében. Ehhez képest az állami támogatás növekedésként körülbelül 400 000 forint félévente, ami azt jelenti, hogy minden egyes hallgatóval, akit felvesz az egyetem, éves szinten 800 000 forint mínuszt termel. Márpedig a vidéki zeneművészeti egyetemek elsődleges feladata a környék ellátása zenetanárokkal; tehát az intézmény nem teheti meg, hogy nem vesz fel tanárképzésre hallgatót. Ez egy nagyon súlyos probléma, hiszen a művészeti karok automatikusan bekerülnek egy negatív spirálba, hangsúlyozom: elsősorban vidéken.

■ Ha a képzés ilyen mértékben deficitese, akkor hogyan lehet egyáltalán fenntartani a karok működését?

– Ez folyamatos konfliktust jelent a számunkra, mert az egyetem egy nagy, közös kasszákat működtet, ahol a nyereséges karok többletéből kiegyenlítik a művészeti karok deficitjét. Nálunk tavaly közel 900 millió forintot adtak a közösbe a nyereséges karok, elsősorban a térítéses külföldi hallgatók oktatásából. Mikor ez a téma előkerül, akkor – évente háromszor – garantáltan végighallgathatjuk, hogy nem jól teljesítünk, rosszul osztjuk be a pénzünket. Folyamatosan a szőnyeg szélére vagyunk állítva, amit kikérek magamnak, hiszen nem azért vagyunk ebben a helyzetben, mert elherdáljuk a vagyont, hanem azért, mert rossz a finanszírozási rendszer! Nem értem, miért nem lehet ezt felismerni, hiszen amikor integrálta a főiskolát a Tudományegyetem, a képzés sajátosságai akkor is nyilvánvalóak voltak. A vezetők tudták, hogy nem mi leszünk a húzóágazat. Nem

tudunk nyereségesek lenni, de ez nem a saját hibánkból kifolyólag van így. A külföldi hallgatók oktatása esetünkben is javít valamennyit ezen a statisztikán, de bizonyos létszámnál többet térítéses hallgatókból sem vehetünk fel, hiszen akkor újabb tanárookra van szükség, akik idegen nyelven is tudnak tanítani – ez egy ördögi kör! Ráadásul – tisztelet a kivételeknek – ezek a hallgatók nem mindig ütnek meg a kívánt zenei mércét, mégis ugyanazt a diplomát fogják megkapni végül, mint egy jóval magasabb szintet abszolváló ösztöndíjas muzsikus. Egyik oldalról az anyagiak szorításában vagyunk, a másik oldalról a művészi elvárások nehezdednek ránk. Aki Kínából idejön, az – túl azon, hogy sokszor nem beszél sem magyarul, sem angolul, és alig van olyan tanárunk, aki szót ért vele – nem azért jön ide, hogy tanári diplomát kapjon, hanem azért, mert előadóművész szeretne lenni. Ha sok hallgatót veszünk fel, akkor újabb tanárok is kellenek! Plusz tíz ének szakos hallgató még három docens foglalkoztatásával jár, így a problémát nem oldja meg pusztán a létszám fejlesztése. Amíg nincs rendezve a művészeti karok finanszírozása, addig folyamatosan szegénykezünk kell, illetve küzdhetünk az állandó negatív megítéléssel.

I Ugyanakkor pontosan a művészeink azok, akik világszerte a legtöbbet tudnak tenni az ország jó megítéléséért; a koncertjeikkel a képzés és a zenei élet jó hírét tudják közvetíteni. Nem éri meg ez a „reklám” azt a többletköltséget, ami a finanszírozás rendezésével járna?

– Ehhez tudomásul kellene venni, hogy a művészetet csak egyénileg lehet oktatni. Amikor ott áll egy növendékkel szemben Szecsődi Ferenc, és a zongoránál ül egy korrepetitor, akkor nem lehet csoportban gondolkodni, és ez így van jól, ettől tud működni. Nyilván nem olcsó a képzés, de ha Várdai Istvánokat vagy Baráti Kristófokat szeretnénk kinevelni, akkor ezt vállalni kell. Aki felmegy az Oktatási Hivatal honlapjára, az megnézheti a létszámokat: néhány száz fő tanul a mesterképzésben, tehát nem olyan összegekről van szó, amik alapjaiban rengetnék meg a magyar gazdaságot! A művészetoktatás érték; olyan, mint egy ékszer. Ékszert sem alumíniumból készítenek, hanem aranyból vagy ezüstből. Ez nem olcsó, de nem is kell, hogy olcsó legyen.

I Mennyiben adottak az egyetemi oktatás személyi feltételei?

– Az a furcsán ironikus helyzet, hogy Liszt Ferenc ma nem taníthatna a róla elnevezett Zeneakadémián; sajnos egyre kevésbé a művészi nagyság számít, sokkal inkább a papírok. Ez kontraszelekciót eredményez. Aki igazán nagy karriert épít fel szólistaként, zenekarban vagy kamarazenészként, az nem tud közben doktorálni. Magyarországon nagyon sok pozíció esetében elvárás, hogy az aspiránsnak legyen minimum DLA fokozata. Ez vidéken teljesen megbénítja a szakindításokat, mert nincs elég fokozattal rendelkező oktató. Nem is lehet,

hiszen zenei doktorátust vagy Budapesten, vagy Pécsen lehet szerezni. Ezek tőlünk olyan messze vannak, hogy munka mellett gyakorlatilag lehetetlen kellő intenzitással részt venni a doktori képzésben – azon túl, hogy nyilván minden egyetem a saját hallgatóit részesíti előnyben a felvételin. Ettől kezdve nem lehet művészeti mastert indítani, mert nincs elég minősített oktató, tárgyfelelős, aki rendelkezik az elvárt végzettséggel. Régen ez úgy működött, hogy a mindenkori szimfonikus zenekarok szólamvezetői voltak a tanárok a helyi főiskolákon. Ennek nagy előnye, hogy a biztos zenekari állásuk mellett a szólamvezetők kevés növendékkel is ugyanolyan jól működtek, mint sokkal; nem voltak kiszolgáltatottak, nem kellett mindenképpen felvenni növendékeket, ráadásul tudták a szakmát is, hiszen napon-ta játszottak. Ez azt is garantálta, hogy a legjobb tanítottak. Nem a papír döntött, hanem a tényleges tudás. Nem azt mondom, hogy szüntessük meg a doktorit, de könnyebb volna, ha bizonyos egyetemi funkciók betöltéséhez nem lenne kötelező a megszerzése! A zeneszek megítélésében nagyon fontosak az állami díjak is, mint a Liszt-díj vagy az Erkel-díj. Ezeket a kitüntetések vidéki muzsikusként megkapni gyakorlatilag reménytelen, mert Budapesten is sok jó zenész van, a döntéshozók pedig sokkal jobban ismerik őket, mint a vidékieket. Igazi csoda, ha egy nem budapesti művész Liszt-díjat kap.

I Ez az állami előadó-művészeti ösztöndíjakra is igaz?

– Igen, sőt: a Junior Prima Díjakra is. Azok kapják meg, akiket a kuratóriumok ismernek. Kiket ismerhetnek? Aki Budapesten működnek. Sajnos ez egy ördögi kör. Visszatérve a személyi feltételek kérdésére: normális esetben, ha valaki az operaszínpadon tölt harminc évet, akkor a pályája végén, amikor már nem tud, vagy nem szeretne annyit énekelni, akkor elmegy tanítani és átadja azt a hatalmas mennyiségű tudást, amit évtizedek alatt összegyűjtött. Ennyi idősen viszont nem lehet senkitől elvárni, hogy kezdjen el ledoktorálni, szerezzen nyelvvizsgákat azért, hogy taníthasson! Az igazán jó fiatal szakemberek sem fognak rögtön a tanulmányaik után doktorálni, hiszen ők művészek; utaznak, koncerteznek és évi százhusz hangverseny mellett nem lehet erre idejük. Ezért aztán később nem fognak tudni Magyarországon tanítani. Mit tehetnek? Elmennek Kölnbe, Grazba, Bécsbe, ahol nem a papírjaikat kérik, csak a szaktudásukat vizsgálják.

I Elvileg pontosan az átjárhatóságot és egységességet szolgálná a bolognai rendszer – az említett városokban nincs DLA fokozathoz kötve a felsőfokú tanítás?

– Pont ebben látom a bolognai rendszer legnagyobb hibáját. Azt hiszem, nem vagyok egyedül azzal a koncepcióval, hogy ideje lenne már visszaállni a normális, négy- vagy öt éves képzésre, az osztatlanra, ahogy a képzőművészek, az orvosok, a jogászok már mind vissza is

áltak. Nekünk is ezt kellene tennünk, hiszen egy BA diplomával semmit sem lehet kezdeni, muszáj mellé még valamit szerezni. Ebből következik, hogy mindenki olyan helyre felvételizik, ahol a BA-t és az MA-t is végig tudja csinálni, hiszen master diploma nélkül sehová sem lehet bekerülni.

■ *Hogy látja a zenekari játék oktatásának a feltételeit? Elég hangsúlyt kap ez a képzésben?*

– Régóta mondom már, hogy fontosabb lenne vidéken a művész MA képzés helyett a zenekari MA képzés elindítása, ha már egyáltalán az osztott rendszerben gondolkodunk. A zenekari művészképzést ki lehetne dolgozni úgy, hogy az MA négy féléve alatt a növendékek előadói gyakorlatot szerezzenek a barokktól a kortárs zenéig minden stílusban. A zeneirodalmat gyakorlatban kellene megismerni, ez valóban a pályára készítené a növendékeket, hiszen egy vidéken végzett hallgató általában diploma után vagy zeneiskolában tanít, vagy leszerződik egy zenekarba. Különböző a zeneiskolai tanítás helyzete sokkal megnyugtatóbb, mint a felsőoktatásé. Egy zeneiskolai tanár ma többet keres, mint egy egyetemi docens a maga doktori fokozatával. Megjegyzem, egy zenekarban sem kérdezik meg soha, analízisből vagy gyakorlásmódszertanból valaki hányast kapott, csak az számít, el tudja-e játszani Brahms I. szimfóniáját.

■ *Vajon szerencsésebb-e a helyzet a felsőfokú oktatás tárgyi feltételeit illetően?*

– Az alapfokú és középfokú oktatás segítésére meghirdették a Hangszercsere Programot. Ennek keretében állami támogatással tudnak új hangszereket vásárolni az intézmények ezeken a szinteken. A felsőoktatásban nagyságrendekkel drágább hangszerekre van szükség, mégsem vonatkozik ránk ez a program. Egy hat-nyolc millió forintos zongora középfokon még remekül használható, de egy egyetemen már nem elég. Nekünk legalább egy Yamaha C modellt kell vennünk, ami tízmillió forint, és még messze van a Steinway minőségétől. Mikor egy karnak a saját működésére sincs elég pénze, akkor erre már végképp nincs miből félretenni. Ilyen tárgyú pályázatok számunkra nincsenek, új hangszert csak adományból lehet venni, vagy ha a kancellár személyes döntéséből kifolyólag extra juttatás kerül a kar kasszájába. Erre van példa: Debrecenben is, Pécsen is vettek a közelmúltban jó minőségű hangszereket, de azért az nem normális, hogy egy kar működése ki van szolgáltatva a mindenkor kancellár jóindulatának!

■ *Mindebből úgy tűnik, az utolsó órában vagyunk, és orvosolni kellene a felsőfokú zenei képzés problémáit. De hogyan lehetne ezt megvalósítani a gyakorlatban?*

– Először is meg kellene változnia a szemléletnek. El kell fogadni, hogy a művészet az nem tudomány, hanem egyenrangú vele – amíg ez nincs benne a köztudatban, csak megtúrt szereplők leszünk az oktatásban. Másod-

szor a finanszírozást kellene nagyon gyorsan rendbe rakni. A doktori képzés szerepét is újra kellene gondolni, és visszaállítani a bolognai előtti rendszert, mert ez így értelmetlen – vagy ha nem, akkor létre kellene hozni a zenekari művész képzést. Rendszeres támogatást kellene biztosítani hangszerek beszerzésére, hogy ez is tervezhető legyen. Minőségi munkához minőségi eszközök kellene, ezért nem lehet megúszni a háttér megteremtését. Ha valaki kap egy jó hangszert, akkor még nem kell, hogy a vezetés lekötöztetettje legyen – az érdemi munka ott kezdődik, hogy biztosítják a technikai feltételeket. Ugyanilyen fontos a felsőoktatásban tanítók béreinek a rendezése. Ha egy egyetemi tanár elme egy zeneiskolába korrepetitornak, ott garantáltan minden nap kettőtől hatig fog dolgozni, stressz nélkül – a Hajlik a meggyfa kísérte jóval egyszerűbb, mint a Jolivet: Trombitaverseny –, mindezt garantáltan több fizetésért. Most komoly bérfelesztések vannak a zeneiskolai és a felsőoktatásban dolgozó tanárok között. Muszáj lenne már foglalkozni ezzel!

■ *Ön szerint mikor került ebbe a leszálló ágba a zenei felsőoktatás?*

– Az integráció időszakában indult el a folyamat. Okosabban kellett volna a művészeti karok szerepét és feladatait deklarálni, amikor összekapcsolták a különböző szakterületeket. Régen a vidéki főiskolák a Zeneakadémiához tartoztak. Akkor sem volt egyszerű a működés, mert Budapesten döntötték el, ki mit taníthat és ez nyilván alá- és fölérendeltséghez, ebből kifolyólag feszültségekhez vezetett. Az integrált egyetemi rendszer jól működhetne, hiszen egy művészeti kar nem nagyon tud önállóan megállni a lábán, de ehhez elfogadóbb környezetre, a művészetek és a művészetoktatás iránt elkötelezett társkarokra és vezetőkre lenne szükség.

■ *Véleménye szerint más a vidéki főiskolák képzésének a tartalma, mint a fővárosiaké?*

– A különbség főleg abban áll, hogy a Zeneakadémián a művészképzés a hangsúlyos, a tanárképzés talán kevésbé – nálunk pedig fordítva. Sokan nem is pártolják, hogy vidéken legyen művészképzés – de ha nem lenne, elveszítenénk az összes külföldi hallgatónk, és még veszteségebbek lennénk. A nálunk végzett művészek nagyobb része tényleg nem lesz szólista, de ez azért a Zeneakadémiára is igaz. A színvonal mindig a tanárokon és a növendékeken múlik. Az azért nyilvánvaló, hogy minden nagyon tehetséges növendék első helyen a Zeneakadémiára felvételizik, és csak akkor megy tovább, ha oda nem veszik fel. A vidéki intézmények kiválasztásának esetében sok egyéb kérdés is felmerül: milyen a tanszak híre, a környezet, a kollégium, milyen az egyetem épülete – bárcsak mi is felmutathatnánk ebben valami különösen vonzót! A szolfézs felvételit pedig jó lenne mindenütt egyformán komolyan venni, hiszen ez is nagyon sokat hozzá tudna tenni a színhez.

Ha minden feltétel rendelkezésre áll, előbb-utóbb mégiscsak diplomások hagyják el az intézményt. Hogyan boldogulnak ők az életben? Szükség van annyi zenészre, amennyit a zenei felsőoktatás kinevel?

– Nehéz megmondani. Tanárra feltétlenül! Csongrád megyében most azonnal el tudnék helyezni tíz zongoratanárt, ha lenne – nem tudunk annyi zongoristát képezni, ahány helyre várják őket. Nem minden hangszer ennyire népszerű, de ha létezne a zenekari művész master képzés, akkor a vidéki zenekarok muzsikus utánpótlását nagyon szépen meg lehetne oldani. Ez egy jól használható, sokfelé kamatoztatható tudás lenne.

Látja esélyét a szak beindításának?

– Sok a kétség; rengeteg munkát jelentene és nem tudom, végig lehetne-e vinni. Pedig igény lenne rá a zenekarok irányából is, hiszen ha valaki négy ütővel marimbán szóló koncerteket szokott adni, az nem feltétlenül képes egy triangulumot jól és jókor megütni a Liszt: A-dúr zongoraversenyben. Én személy szerint elég kevés marimba művészt ismerek, aki szólistaként megél; a zenekari rutin egy ütősnek – és a többi hangszeresnek is ugyanígy – elengedhetetlen. De az oktatásban más furcsaságok is vannak. Aki a Zeneakadémián az ötéves képzést elvégezte, az bizonyos szakokon egyáltalán nem tanult pedagógiát és metodikát. Amikor elkezdtem tanítani, akkor ezzel szembesülve megpróbáltam visszaemlékezni a saját tanulmányaimra. A művészképzésben ma olyanok tanítanak, akiknek vagy van ehhez érzéke, vagy nincs, de tanulni sokan egyáltalán nem tanulták. Lehet, hogy a művészi minőség egyeseket áttemel ezen a problémán, de

nekem legalábbis furcsa volt, hogy nincs metodikai képzettségem, mindent nekem kell kitalálnom.

A felsőoktatás rendszere csak akkor fog jól működni, ha az odáig vezető úton is jó pedagógusok képzik a növendékeket, akik így megfelelő zenei alapokkal rendelkezhetnének. A közoktatás sokat változott, és most új Nemzeti Alaptanterv készül – Ön szerint mit kellene ennek tartalmaznia a zeneoktatás tekintetében?

– Meggyőződésem, hogy a zeneiskolák helyett Kodály iskolákat kellene létrehozni. A Marczibányi térre járó vagy a Kecskeméti tanulógyerekek mindannyian játszanak hangszeren, többet tudnak összhangzattanból, zeneirodalomból, szolfézsából, mint a legtöbb konzis, lelkes hangverseny-látogató; a napi rutinjuk része az éneklés, a zene. Mára a szakok megszüntetése miatt alig képeznek olyan ének-zenetanárokat és karvezetőket, akik képesek ezt az értéket átadni! A zeneoktatást megmenteni különben az alapoktól kell. Ennek kulcsfigurái az óvónők. Mind tudjuk, hogy a Kodály módszer az éneklésre épül. Népdalt, értékes anyanyelvű éneket a gyerekek ma jó esetben az óvodában hallanak először. Kellene képezni olyan óvónőket, akik jól énekelnek, ismernek legalább százötven népdalt, amiből ha huszonötöt megtanítanak, akkor az ovisok egy alaptudással mennek majd zeneiskolába – lent kell elkezdni mindent! Ha valaki nem tud semmit zeneelméletből a felvételin, az a mi bűnünk is, egyrészt amiért ilyen szintig eljutott, másrészt mert mi vagyunk azok, akik nem támasztunk magasabb követelményeket a növendékekkel szemben. (Mechler Anna)

A MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

művészeti vezető: Daniel Boico

próbajátékot hirdet

BRÁCSA TUTTI egész állásra

Időpontja: 2019. február 18. (kedd), 10.00

Helye: a zenekar próbaterme (1088 Budapest, Múzeum u. 11).

A próbajáték anyaga:

- 1 szabadon választott versenymű 1. tétele kadenciával + zenekari részletek
- 1 szabadon választott darab + zenekari részletek

A próbajáték két fordulóban lesz megtartva, az első alkalommal függöny mögött kell játszani. Sorrend sorsolás a meghallgatás napján reggel 10 órakor lesz. Egyéni igényeket a lebonyolítás formája miatt nem tudunk figyelembe venni.

Jelentkezéseket a pályázók rövid szakmai önéletrajzával és elérhetőségével együtt a zenekari titkárnak levélben (1088 Budapest, Múzeum u. 11.), vagy e-mailben (csgyurkovics@mavzenekar.hu) kérjük eljuttatni 2020. február 10-ig.

A zenekari állások részletes listája és kotta anyaga a jelentkezést követően a zenekarnál átvehető, vagy e-mailben kérhető.

Zongorakísérőt a zenekar nem biztosít.

További információ a zenekari titkártól: Gyurkovics Csaba +36 20 539 9554.

Budapest, 2020. január 10.

Lendvai György
ügyvezető igazgató